

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) סנהדרין מה: גיטין כח: כטו. (ב) [סנהדרין דף יד.]. (ג) [מוספתא סנהדרין פרק ג ע"ש], (ד) [מוספתא שס], (ה) ז"מ דף נא. (ו) [סנהדרין מא.], (ז) עי' סנהדרין מ. (ח) סנהדרין מא., (ט) [וע"ע נמוס' נכורות כח. קד"ה חלב פוטרי], (י) עי' סנהדרין עח ע"א.

הגהות הב"ח

(א) גמ' סדר רב פסא למימר. י"ז הך עובדא קבעה תלמודא הכא משום דשייכא למאי דתני לעיל נמצא אחד מהן קרוב או פסול כו' ותימא אמאי לא קבעה לעיל וי"ל דהך עובדא אחי נמי לקמיה דרבא נהדי הך נהו לעווי כו': (ב) תוס' ד"ה דלמא וכו' ואומר ר"ח דודאי אי לא שיילינן להו לא חיישי' אלא: (ג) בא"ד הואיל ונהרוג גופיה אין יודעין לא בעינן מכחשיזי זה את זה ומיהו טעם זה: (ד) בא"ד טרפה הרג או שלם הרג חייב ונשפיל שנשאל: (ה) בא"ד אחד מהם את מצירו: (ו) בא"ד דהיכא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא כדאיתא פ"ק דחולין: (ז) ד"ה כמכחול וכו' נהרג מעולם וי"ל דמ"מ וכו' נהרג מעולם משום וכו' שהמחלל אינו טרפה וכו' אי"כ אם הוזמו לא יהיו חייבין: (ח) ד"ה אלו הן וכו' ציימין דהיו וכו' ארוכה קנת ויש לה בית יד ארוכה ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות הטיח והיינו דקרו לה מעגילה: (ט) ד"ה משלשל וכו' דנפלה דרישא שנשטט מידו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ת"ל בכ"ז בשעריך כ"ל (וכ"ה צירושלמי):

תורה אור השלם

(א) והיו אֵלֶּה לְכֶם לְחֻקֹּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם:

[במדבר לח, כט]

(ב) שְׁפָטִים וְשֹׁמְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יִי אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוֹ אֶת הָעָם מִשְׁפָּט צָדֵק: [דברים מו, יח]

הגהות וציונים

(א) צ"ל הוו. יעב"ץ (גליון) וכ"ה בכת"י: (ב) ראשונים וכת"י ליתיה: [ג] כת"י ר' דוסתאי בר' יהודה (וכ"ה בתוספתא) אומר משום ר' שמעון (כמו חולין קכג ע"ב), וכ"מ ביוחסין: [ד] [צ"ל משפט לדורותיכם בכ"ז מושבותיכם למדנו כו'] (גליון): [ה] גי' המאירי אבל בחו"ל אי אתה מושיב בכל פלך ופ"ך ובכ"ז עיר ועיר, עיי"ש ובריתב"א. וע"ע רמב"ם פ"א מהל' מלכים ה"ב ובנושאי כליו: [ו] בדפו"י וכת"י או דלמא אורחא היא: [ז] צ"ל והרגו. יעב"ץ וכ"ה במשניות (גליון) וכ"ה ברש"ש: [ח] כת"י שיבדקו, וכ"ה בברטנורה: [ט] צ"ל וְלֹא לְמַלְחָה ולא לערב (גליון): [י] רש"ל מ"ז (גליון) ועיי' מהרש"א: [כ] צ"ל לֹא (גליון): [ל] עי' מהרש"ל ורש"א (גליון): [מ] נדצ"ל כי (באה"מ): [נ] נדצ"ל לְשִׁקָר: [ס] צ"ל אֵינִי פוטר (גליון): [ע] תוס' יו"ט העתיק והיבי': [פ] רש"ל גורס **כדאמר** (גליון):

ביצד העדים

אילעא וטוביה. עדי הלואה היו קרוצין אל הערב: **בתני'** לפני אותו בית דין. שנתחייב צו: אין סותרין. לחזור ולישא וליתן אולי יזכה: אילו היינו. צימים שסנהדרין לנו דיני נפשות לא נהרג זה אדם כדמפרש בגמרא שצדקו^[א] את העדים דצד שלא ידעו להשיב:

אף. אם היו עושים כן היו מרצין שופכי דמים שלא יראו מצ"ד: **גב'** מפני זכותה של ארץ ישראל. אולי תועיל למנוא לו פתח של זכות: מה ת"ל בשעריך. שופטים ושופרים תמן לך וגו': אתה מושיב בו'. אחת חייב להושיב צכל פלך ופלך כו' פלך הפרכיא: אם תמצא לומר ש"ם הרג. שילמרו צדקוהו לאחר מיתתו מכל שמונה עשרה טריפות: ראיתם כמכחול בשפופרת. ואין עדים מסתכלין צכך שפופרת קנה חלול שנותנין צו כחול לכהול עינים ממכחול הוא קיסם דק שצו נוטלין הצע ממוך הקנה: ורבנן. דמחייבי מיתה על הערוה היכי דייני צאיזו עדות הס הורגים הואיל ולא הכי צדקי: משיראו כמנאפים. משינהגו ענין ניחוף ששוכנין בקירוצ צשר ונוהגים כדרך תשמיש:

הדרן עלך ביצד העדים

היה מעגל במעגילה. טחין היו גגותיהן צטיט והגגות לא היו משופעין אצל הטיט משפּעין מעט כדי שיוצו המים וטחין אותן צתחיתם עץ עצה וחלקה וצה צית יד ודוחפה ללד השיפוע ותחור ומושכה אליו ותחור ודוחפה (ללד) והטיט מתמרת ומחליק וצדחיפתו קוריהו מעגל וצמשיכתו קוריהו מושך ושם העץ מעגילה: היה מששש' חבית. מן הגג: היה יורד. ההורג צסולס ונפל מן הסולס והרג צגופו את חצירו גולה דכל הני דרך ירידה מינה וגצי גלות דרך ירידה צעינן כדמפרש צגמרא ויפל עליו: אבל היה מושך. ונשמטה מעגילה מידו ונפלה: גמ'

ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו': היכי הוו עבדי רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו ראיתם טריפה הרג שלם הרג אמר רב אשי אם תמצא לומר שלם הוה דלמא במקום סייף נקב הוה בבוועל את הערוה היכי הוו עבדי אב"י ורבא דאמרי תרווייהו ראיתם כמכחול בשפופרת ורבנן היכי דיינו כשמואל ^א דאמר שמואל ^ב במנאפים משיראו כמנאפים:

הדרן עלך ביצד העדים

אלו הן הגולין ^א ההורג נפש בשגגה יהיה מעגל במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו היה יורד בסולם ונפל עליו והרגתו^י הרי זה גולה אבל אם היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה דולה בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו היה

אלו הן הגולין וכו' היה מעגל במעגילה. צימיהן (ח) שהיו הגגים שזין ולא היו משופעים כמו שלנו וכשעושים הגג טוחנין אותו צטיט ורונים להשוות טיח הגג ולחקחין אצן עגולה ארוכה קנת ויש לו צ' שינים ארוכים ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות' (נמי) והיינו (נמי) מעגילה: **משלשל** בחבית בו'. קנת קשה אמאי לא קאמר ונפסק החצל ונפל עליו כדקתני צסיפא ונראה לומר דנפלה (ט) שנשמט מידו ולכן לא ראה לומר נפסק דאם כן לא אחיין כרצי דאמר^י לקמן (דף ט:): נפסק אינו גולה:

היה יורד בסולם. יש אומרים דתנא לא זו אף זו קתני לא זו מעגל דודאי יש לחייצו גלות דלמה לא נזהר אלא אף משלשל חצית דשפיר מיזהר שלא ישצר חציתו אם נפל והרג חייב ועוד דלא זו אלא אף זו יורד צסולס דטפי מיזהר כדי שלא יפול אם הרג חייב:

פרק ראשון

אי ליתיה ללוח לאו בתר ערבא אזיל. מכאן דיש ליזהר צעדי ממון שלא יהו קרוצים לא ללוח^א ולא לערב:

דלמא במקום סייף נקב הוה. קשה לר"ת דאמרינן פ"ק דחולין (דף יא: ושס) ומפיק ליה מקרא דלא חיישינן

להא דאזלינן צתר רוצח ואומר ר"ת דודאי (ב) לא חיישינן אלא היה שואל להם (כדי^י) שאם (יכחישו זה את זה או^י) אמרו דלא ידעינן יצטל העדות מידי דהוה אסייף וארינן דאי דלא^י שילינן חייב ^י וזה אומר צסייף וזה אומר צאריקן^י אין זה נכון אע"ג דצסייף ואריקן כו'^י אמרו אין אנו יודעין הרי זה נכון' זה גרוע הואיל וצהרוג גופיה אין יודעים (ג) ומיהו טעם זה אינו מיושב ומאיזה טעם הוא זה דאם לא נשאל להם יהא חייב ואם נשאל ואמרו אין אנו יודעין יהיה פטור וראיה שהציא מסייף ואריקן אין הנדון דומה לראיה דהתם כל כמה דלא שילינן להו אין לצדות מהלצ שיכחישו זה את זה אצל כשמכחישין צהדיא דומה שקר^י שדצר זה אדם רגיל לעלות צדעתו צמה הרגו טפי מכליו שחורים או מכליו לצנים^י אצל דצר שפירש ר"ת צלא טעם הוא שכשאין שואלים להם ואין אנו יודעים אם טריפה (ד) הוא או שלם נהרג חייב וצצצל שנשאל להם ואמרו אין אנו יודעים יהיה פטור רגיל מפני זכותה של ארץ ישראל: מתני' סנהדרין נהגת בארץ ובחוצה לארץ. מנא הני מילי דת"ר והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם למדנו לסנהדרין שנהגת בארץ ובחוצה לארץ. אם כן מה ת"ל בשעריך. בשעריך אתה מושיב בחי דינין בכל פלך ופלך [ובכל עיר ועיר ובחול' אתה מושיב בכל פלך ופלך] ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. ואסקינן דרבנן בסנהדרין הוו דייני בבועל את העררה כשמואל דאמר במנאפים כיון שיראו כמנאפיין מתחייביין ולא בעינן עד דמסהדי כמכחול בשפופרת. ולית הלכתא כר' טרפון ור' עקיבא דהוו אמרין ראיתם טריפה הרג או שלם הרג וא"ת שלם שמא במקום ההכאה נקב הוה כו': ירושלמי. כתב כל נכסיו לב' בני אדם כחתת והעדים כשרים לזה ופסולים לזה ר' יוחנן אמר מאחר שפסולין לזה פסולין לזה וריש לקיש אמר לא כו':

הדרן עלך ביצד העדים: פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו' עד

והיו אֵלֶּה לְכֶם לְחֻקֹּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם. לְמַד שְׁמֵהָ סִנְהֶדְרִין קִטְנָה נוֹהֶגֶת בְּחוּלָה לְאַחַד כָּל זְמַן שְׁנוֹהֶגֶת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל [במדבר לה כט]. **בכ"ז** בשעריך. צכל עיר ועיר [דברים טז יח]. פ"ד. מדינה [לקמן יב:]. מכחול בשפופרת. קיסם או כנף שמנניסין צשפופרת חלולה שהכחול לחוזה ומנוילאין מן הכחול צמכחול ומעציר על העין [בבא מציעא צא:].

במנאפים. מעדין עליהם העדים לחייין מיתה ומלקות משיכצו זה על זה כדרך מנאפים וא"ל לעדים שיראו כמכחול צשפופרת דלא חזקימתן חורה להסתכל כ"כ [שס]. היה מששש' בחבית. השפיל. כמו היה משלשל צנצל [שבת ה.].

הדרן עלך ביצד העדים: פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו' עד

במנאפים. מעדין עליהם העדים לחייין מיתה ומלקות משיכצו זה על זה כדרך מנאפים וא"ל לעדים שיראו כמכחול צשפופרת דלא חזקימתן חורה להסתכל כ"כ [שס]. היה מששש' בחבית. השפיל. כמו היה משלשל צנצל [שבת ה.].

הדרן עלך ביצד העדים: פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו' עד

מכות

אי ליתיה ללוח לאו בתר ערבא אזיל. מכאן דיש ליזהר צעדי ממון שלא יהו קרוצים לא ללוח^א ולא לערב:

דלמא במקום סייף נקב הוה. קשה לר"ת דאמרינן פ"ק דחולין (דף יא: ושס) ומפיק ליה מקרא דלא חיישינן

להא דאזלינן צתר רוצח ואומר ר"ת דודאי (ב) לא חיישינן אלא היה שואל להם (כדי^י) שאם (יכחישו זה את זה או^י) אמרו דלא ידעינן יצטל העדות מידי דהוה אסייף וארינן דאי דלא^י שילינן חייב ^י וזה אומר צסייף וזה אומר צאריקן^י אין זה נכון אע"ג דצסייף ואריקן כו'^י אמרו אין אנו יודעין הרי זה נכון' זה גרוע הואיל וצהרוג גופיה אין יודעים (ג) ומיהו טעם זה אינו מיושב ומאיזה טעם הוא זה דאם לא נשאל להם יהא חייב ואם נשאל ואמרו אין אנו יודעין יהיה פטור וראיה שהציא מסייף ואריקן אין הנדון דומה לראיה דהתם כל כמה דלא שילינן להו אין לצדות מהלצ שיכחישו זה את זה אצל כשמכחישין צהדיא דומה שקר^י שדצר זה אדם רגיל לעלות צדעתו צמה הרגו טפי מכליו שחורים או מכליו לצנים^י אצל דצר שפירש ר"ת צלא טעם הוא שכשאין שואלים להם ואין אנו יודעים אם טריפה (ד) הוא או שלם נהרג חייב וצצצל שנשאל להם ואמרו אין אנו יודעים יהיה פטור רגיל מפני זכותה של ארץ ישראל: מתני' סנהדרין נהגת בארץ ובחוצה לארץ. מנא הני מילי דת"ר והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם למדנו לסנהדרין שנהגת בארץ ובחוצה לארץ. אם כן מה ת"ל בשעריך. בשעריך אתה מושיב בחי דינין בכל פלך ופלך [ובכל עיר ועיר ובחול' אתה מושיב בכל פלך ופלך] ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. ואסקינן דרבנן בסנהדרין הוו דייני בבועל את העררה כשמואל דאמר במנאפים כיון שיראו כמנאפיין מתחייביין ולא בעינן עד דמסהדי כמכחול בשפופרת. ולית הלכתא כר' טרפון ור' עקיבא דהוו אמרין ראיתם טריפה הרג או שלם הרג וא"ת שלם שמא במקום ההכאה נקב הוה כו': ירושלמי. כתב כל נכסיו לב' בני אדם כחתת והעדים כשרים לזה ופסולים לזה ר' יוחנן אמר מאחר שפסולין לזה פסולין לזה וריש לקיש אמר לא כו':

הדרן עלך ביצד העדים: פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו' עד

והיו אֵלֶּה לְכֶם לְחֻקֹּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם. לְמַד שְׁמֵהָ סִנְהֶדְרִין קִטְנָה נוֹהֶגֶת בְּחוּלָה לְאַחַד כָּל זְמַן שְׁנוֹהֶגֶת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל [במדבר לה כט]. **בכ"ז** בשעריך. צכל עיר ועיר [דברים טז יח]. פ"ד. מדינה [לקמן יב:]. מכחול בשפופרת. קיסם או כנף שמנניסין צשפופרת חלולה שהכחול לחוזה ומנוילאין מן הכחול צמכחול ומעציר על העין [בבא מציעא צא:].

במנאפים. מעדין עליהם העדים לחייין מיתה ומלקות משיכצו זה על זה כדרך מנאפים וא"ל לעדים שיראו כמכחול צשפופרת דלא חזקימתן חורה להסתכל כ"כ [שס]. היה מששש' בחבית. השפיל. כמו היה משלשל צנצל [שבת ה.].

עין משפט ונר מצוה

נדר א טוש"ע חו"מ סו' לג סעיף טז:
נה ב מ"י פ"ג מהל' סנהדרין הלכה ז:
נז ג מ"י שם פ"ד הל' יד סמג עשין קב:
נז ד מ"י שם הלכה י:
נח ה ו מ"י שם פ"ג הלכה ח:
נצ ז מ"י פ"א מהלכות סנהדרין הלכה ב עיין כ"מ טוש"מ סימן א:
ס ח מ"י פ"א מהלכות אסורי ביאה הלכה יט סמג לאחין ד' טור ש"ע אה"ע סימן כ סעיף א' צה"ג' יורב אלפס עוד ציצמוות פרק ב (דף ז:):
וצ"מ פ"ז (דף קיז:):
א ט מ"י פ"ה מהלכות רואה הלכה א סמג עשין עה:
ב י מ"י שם פ"ו הלכה יב סמג שס:

רבינו חננאל

סוגיין דשמעתין דעדים הקרובין בין למלוה בין ללוה בין לערב כולן פסולין: מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד אין סותרין את דינו כו'. תניא ברח מארץ לחוצה לארץ אין סותרין את דינו מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל: מתני' סנהדרין נהגת בארץ ובחוצה לארץ. מנא הני מילי דת"ר והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם למדנו לסנהדרין שנהגת בארץ ובחוצה לארץ. אם כן מה ת"ל בשעריך. בשעריך אתה מושיב בחי דינין בכל פלך ופלך [ובכל עיר ועיר ובחול' אתה מושיב בכל פלך ופלך] ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. ואסקינן דרבנן בסנהדרין הוו דייני בבועל את העררה כשמואל דאמר במנאפים כיון שיראו כמנאפיין מתחייביין ולא בעינן עד דמסהדי כמכחול בשפופרת. ולית הלכתא כר' טרפון ור' עקיבא דהוו אמרין ראיתם טריפה הרג או שלם הרג וא"ת שלם שמא במקום ההכאה נקב הוה כו': ירושלמי. כתב כל נכסיו לב' בני אדם כחתת והעדים כשרים לזה ופסולים לזה ר' יוחנן אמר מאחר שפסולין לזה פסולין לזה וריש לקיש אמר לא כו':

הדרן עלך ביצד העדים:

פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו' עד

ליקומי רש"י

והיו אֵלֶּה לְכֶם לְחֻקֹּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם. לְמַד שְׁמֵהָ סִנְהֶדְרִין קִטְנָה נוֹהֶגֶת בְּחוּלָה לְאַחַד כָּל זְמַן שְׁנוֹהֶגֶת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל [במדבר לה כט]. **בכ"ז** בשעריך. צכל עיר ועיר [דברים טז יח]. פ"ד. מדינה [לקמן יב:]. מכחול בשפופרת. קיסם או כנף שמנניסין צשפופרת חלולה שהכחול לחוזה ומנוילאין מן הכחול צמכחול ומעציר על העין [בבא מציעא צא:].

במנאפים. מעדין עליהם העדים לחייין מיתה ומלקות משיכצו זה על זה כדרך מנאפים וא"ל לעדים שיראו כמכחול צשפופרת דלא חזקימתן חורה להסתכל כ"כ [שס]. היה מששש' בחבית. השפיל. כמו היה משלשל צנצל [שבת ה.].

הדרן עלך ביצד העדים: פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו' עד